

Sosiaali- ja terveysministeriö

stm@gov.fi

VN/22496/2026 - kirjallinen lausunto

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaalihuoltolain, vanhuspalvelulain ja asiakasmaksulain muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 113/2025 vp) täydentämisestä (STM064:00/2026)

Lupa- ja valvontaviraston lausunto

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoa sosiaalihuoltolain, vanhuspalvelulain ja asiakasmaksulain muuttamisesta annetun hallituksen esityksen täydentämisestä.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa yleisellä tasolla, että täydennykset hallituksen esitykseen (HE 113/2025 vp) ovat pääsääntöisesti hyviä ja tarkentavia. Esitykseen jää kuitenkin edelleen epäselviä lain tulkintaa, soveltamista ja valvontaa haastavia kohtia.

Lupa- ja valvontavirasto viittaa Valviran 28.5.2025 ja aluehallintovirastojen 5.6.2025 antamiin lausuntoihin ja sosiaali- ja terveysvaliokunnalle Valviran 5.11.2025 ja aluehallintovirastojen 6.11.2025 antamiin lausuntoihin ja lausuu lisäksi seuraavaa.

Esityksen täydennyksen mukaan teknologisia ratkaisuja koskeva sääntely on tarkoitettu sovellettavaksi sekä hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevan sosiaalipalvelun että yksityisen palveluntuottajan järjestämän, yksityisoikeudellisessa muodossa tuotetun sosiaalipalvelun yhteydessä. Esityksessä viitataan useissa kohdin hyvinvointialueen velvollisuuksiin, mutta esimerkiksi 48 §:n säännöksistä ei ilmene, onko pykälää tarkoitettu sovellettavan myös yksityisoikeudellisessa muodossa toteutetun sosiaalipalvelun yhteydessä. Jos esityksessä viitataan yksityiseen sopimukseen perustuvaan sosiaalipalvelun järjestämiseen, joka ei kuulu hyvinvointialueen järjestämisvastuulle, esitys on LVV näkemyksen mukaan ristiriidassa sosiaalihuoltolain soveltamisrajaukseen, jonka mukaan sosiaalihuoltolakia sovelletaan hyvinvointialueen sosiaalihuoltoon, jollei sosiaalihuoltolaissa tai muussa laissa toisin säädetä. Esityksestä jää Lupa- ja valvontaviraston näkökulmasta epäselväksi kaikkien täydennetyssä esityksessä mainittujen pykälien kohdalta se, sovelletaanko kyseisiä pykäläiä sekä hyvinvointialueen järjestämiin palveluihin, mukaan lukien palveluseteli, ja puhtaasti yksityisoikeudellisiin yksityisiin palveluntuottajiin. Lupa- ja valvontavirasto korostaa, että lainsäädännön tulee olla riittävän selkeä, jotta erilaiset tilanteet ovat erotettavissa toisistaan.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että palveluntuottajan on kuvattava sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023, valvontalaki) mukaisen palvelun rekisteröintimenettelyn yhteydessä palvelutoimintaan käytettäväksi suunnitellut välineet, kuten esimerkiksi esityksen täydennyksessä mainitut teknologiset ratkaisut ja tekninen laitevalvonta. Lupa- ja valvontaviranomaisella ei kuitenkaan ole mahdollisuutta rekisteröinti- ja lupaprosessin yhteydessä arvioida teknologisten ratkaisujen soveltuvuutta

tai niiden merkitystä esimerkiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (930/2012, vanhuspalvelulaki) mukaisen henkilöstömitoituksen määrittelyssä.

Esityksessä käytettävistä käsitteistä

Lupa- ja valvontavirasto kiinnittää huomiota esityksessä käytettäviin käsitteisiin. Esityksestä tai sen perusteluista ei selkeästi ilmene, tarkoitetaanko viittauksella yksityiseen palveluntuottajaan puhtaasti yksityisoikeudellisiin sopimuksiin perustuvaa sosiaalipalvelutuotantoa, ostopalvelutoimintaa vai palvelusetelillä tuotettavaa palvelua, jossa asiakas tekee sopimuksen yksityisen palveluntuottajan kanssa, mutta hyvinvointialue on järjestämisvastuussa palvelusta. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan esitystä tulisi tarkentaa tältä osin.

Toimintayksikön vastaavan johtajan käsitettä ei ole määritelty valvontalaissa, sosiaalihuoltolaissa tai muussakaan soveltuvassa lainsäädännössä. Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että esityksessä mainitulle toimintayksikön vastaavalle johtajalle on määritelty oikeus julkista valtaa sisältävän päätöksen tekemiseen. Edellä mainitun käsitteen määrittely on välttämätöntä, ottaen huomioon, että julkista valtaa käyttävään henkilöön sovellettaisiin myös rikos- ja vahingonkorvausoikeudellisia säännöksiä. Käsitteen määrittely on edellytys myös viranomaisvalvonnan toimivuuden kannalta ja mahdollisen valvontaseuraamuksen kohdentamiseksi. Mikäli toimintayksikön vastaavan johtajan merkitseminen Soteri-rekisteriin katsotaan tarpeelliseksi, tulee se ottaa huomioon valvontalain muuttamisen yhteydessä.

39 § Asiakassuunnitelma

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että alaikäisille lapsille voidaan myöntää palveluja myös sosiaalihuoltolain tai muun kuin lastensuojelulain perusteella. Esityksestä jää epäselväksi, onko alaikäisten lasten osalta erityisiä seikkoja, jotka tulisi huomioida asiakassuunnitelmassa.

Lupa- ja valvontavirasto esittää huolensa siitä, että esityksen täydennyksessä korostuvat asiakkaan oikeuksien toteutumista varmistavat asiakasprosessit, kuten palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelman laatiminen, joita samaan aikaan esitetään kevennettäväksi sosiaalihuoltolain muutosta koskevassa esityksessä. Lupa- ja valvontavirasto pitää tärkeänä, että sosiaalihuoltolakiin esitetyt kevennykset ja tässä lausunnossa kyseessä oleva esitys yhteensovitetaan siten, että asiakkaan oikeus asianmukaiseen asiakassuunnitelmaan sekä kattavaan palvelutarpeen arviointiin säilyy erityisesti silloin, kun on kysymyksessä asiakas, jolla on erityisiä vaikeuksia huolehtia tarvitsemiensa palvelujen hakemisesta tai tarvitsemiensa palvelujen yhteensovittamisesta.

47 § Yleiset edellytykset teknologisten ratkaisujen käyttämiselle asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa

Lupa- ja valvontavirasto pitää kannatettavana, että asiakkaan mielipide teknologisten ratkaisujen käyttöön selvitetään sekä selvitetään se, miten teknologisen ratkaisun

käyttäminen vaikuttaa palvelun toteuttamiseen ja mitkä olisivat palvelun toteuttamistavat ilman teknologista ratkaisua. Lupa- ja valvontaviraston mukaan asiakkaan oikeusturvan näkökulmasta on kannatettavaa, että teknologisten ratkaisujen käyttö, käytön perustelut ja myös se, jos teknologisia ratkaisuja ei oteta käyttöön, kirjataan muutoksenhakukelpoiseen päätökseen.

Esityksessä tuodaan muun muassa sivulla seitsemän esiin, että asiakkaalla olisi aina oikeus kieltäytyä palvelusta. Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että silloin jos teknologisia ratkaisuja otetaan käyttöön ilman, että asiakkaan kanssa on asiasta sovittu, eikä asiakkaalla ole mahdollisuutta ilmaista asiasta mielipidettään, ei asiakkaalla ole myöskään tosiasiallista mahdollisuutta kieltäytyä palvelusta tai teknologisen ratkaisun käytöstä. Perusteluissa todetaan, että asiakkaalla on oikeus kieltäytyä palvelusta, mutta epäselväksi jää, tarkoitetaanko sillä myös oikeutta kieltäytyä vain teknologian käytöstä palvelun toteuttamisessa, jolloin asiakkaalle tulisi järjestää hänen tarvitsemansa palvelut muulla tavoin kuin teknologisten ratkaisujen avulla.

47 a § Asiakkaan ohjaaminen, avustaminen ja auttaminen etänä teknologisen ratkaisun avulla

Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan 47 b ja c §:n rajaaminen pois koskemasta lastensuojelun sijaishuoltoon sijoitettujen lasten palveluja on perusteltua. Hallituksen esityksen perusteella jää epäselväksi, mitkä teknologiseen ratkaisuun perustuvat etäyhteydellä annettavat palvelut voisivat 47 a §:n nojalla soveltua käytettäväksi lastensuojelun sijaishuoltoon sijoitettujen lasten palveluissa. Lastensuojelun sijaishuoltoon sijoitetut lapset ovat lakisääteisesti erityisen suojelun ja tuen piirissä. Teknologiseen ratkaisuun perustuva sijaishuoltoon sijoitetulle lapselle etäyhteydellä annettava palvelu sopii huonosti lastensuojelulain tavoitteisiin, ja tämän vuoksi tulisi Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan arvioida tarkkaan, voidaanko 47 a §:ää ylipäätään soveltaa lastensuojelun sijaishuoltoon sijoitettujen lasten palveluihin. Jos pykälä jää sovellettavaksi lastensuojelun sijaishuoltoon sijoitettujen lasten palveluihin, on välttämätöntä selkeästi ja esimerkkien avulla perusteluissa kuvata, missä tilanteissa ja millaisia teknologisia ratkaisuja lasten palveluissa voitaisiin käyttää.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että esityksessä tai sen täydennyksessä ei ole tarkasteltu erikseen esimerkiksi sosiaalihuollon lapsiasiakkaiden asemaa.

Erityishuollossa olevien asiakkaiden osalta Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että kyseisessä pykälässä mainittu toiminta, jossa toimintayksikön henkilökunta avaa yhteyden teknologisen ratkaisun avulla esimerkiksi asiakashuoneeseen ilman, että asiakkaan kanssa on sovittu asiasta, saattaa johtaa epäselvyyksiin tulkinnassa suhteessa kehitysvammalain mukaisiin rajoitustoimenpiteisiin. Asiaa tulisi selkeyttää esityksen perusteluissa.

47 b § Asiakkaan hyvinvoinnin tai turvallisuuden tarkistaminen teknologisella ratkaisulla palveluntuottajan aloitteesta

Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan asiakkaan hyvinvoinnin tai turvallisuuden tarkistamiseen teknologisella ratkaisulla palveluntuottajan aloitteesta tulee olla painavat ja asiakkaan yksilölliseen tilanteeseen perustuvat syyt. Asiakkaalla tulee olla mahdollisuus kaikissa tilanteissa henkilökohtaiseen kohtaamiseen ja myös oikeus kieltäytyä teknologisista ratkaisuista.

Hallituksen täydennetyssä esityksessä todetaan, että "Lisäksi palvelunantaja saisi avata yhteyden, jos olisi perusteltu syy epäillä asiakkaan olevan välittömässä hengen tai terveyden vaarassa. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi asiakkaan voimien tarkistaminen yöaikana, asiakkaan turvallisuuden varmistaminen tilanteessa, jossa hänen toimintakykynsä on heikentynyt, tai asiakkaan tilanteen arvioiminen silloin, kun hänen voidaan arvioida olevan korostuneessa vaarassa kaatua tai muutoin joutua vaaraan."

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että suurella osalla asiakkaista, jotka ovat esityksessä mainittujen palvelujen piirissä, on heikentynyt toimintakyky. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan toimintakyvyn heikentyminen ei ole peruste sille, että asiakas on välittömässä hengen tai terveyden vaarassa. Esityksessä mainittuja esimerkkejä tulee muuttaa sellaisiksi, että niiden perusteella voidaan tosiasiallisesti epäillä asiakkaan olevan välittömässä hengen tai terveyden vaarassa.

47 c § Asiakasta havainnoivien teknologisten ratkaisujen käyttö asiakkaan hoivan, huolenpidon ja turvallisuuden varmistamiseksi

Pykälän 1 momentin perustelujen mukaan säännös korostaisi velvollisuutta arvioida teknologian käytön välttämättömyyttä ja suhteellisuutta sekä valita asiakkaan tarpeeseen nähden mahdollisimman vähän yksityiselämän suojaan puuttuva ratkaisu. Esimerkiksi tilanteessa, jossa palvelutarve voidaan turvata poistumishälyttimellä tai liikesensorilla, ei välttämättä olisi perusteltua käyttää laajempaa tai yksityiskohtaisempaa tietoa tuottavaa teknologiaa.

Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan edellä mainittu, teknologisen ratkaisun välttämättömyyttä ja suhteellisuutta koskeva punninta suhteessa yksityiselämän suojaan, edellyttää palveluntuottajalta erityistä osaamista, perusoikeudellisten näkökulmien punninnan lisäksi muun muassa EU- ja tietosuojalainsäädännön tuntemusta. Viraston näkemyksen mukaan laissa tulisi säätää, kenen tehtäviin perusoikeuspunninta kuuluu. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan perusoikeuspunnintaa sisältävä arviointi tulisi aina olla hyvinvointialueen tehtävä silloin, kun kysymyksessä on hyvinvointialueen järjestämä palvelu. Arvioinnin tekijä voisi olla esimerkiksi asiakkaan omatyöntekijä tai muutoin asiakkaan asioista vastaava sosiaalihuollon ammattihenkilö. Yksityisoikeudellisesti tuotetuissa palveluissa tehtävä tulisi asettaa palveluyksikön vastuuhenkilölle, ei palveluntuottajalle.

47 d § Teknologisten ratkaisujen käyttöönotosta päättäminen

Pykälän 1 momentin mukaan asiakkaan sosiaalipalvelussa käyttöön otettava 47 a - 47 c §:ssä tarkoitettu teknologinen ratkaisu tulee käydä ilmi 45 §:ssä tarkoitettusta päätöksestä tai asiakkaan ja yksityisen palvelun tuottajan välisestä sopimuksesta.

Lupa- ja valvontavirasto ilmaisee huolensa julkisen vallan siirtämisestä tavallisella lailla, kun kohteena ovat asiakkaat, joiden ymmärtäminen ja päätöksentekokyky ovat pykälässä tarkoitettulla tavalla sairauden, vamman, muistisairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi olennaisesti heikentyneet. Lisäksi virasto huomauttaa, että hallinto-oikeuden toimivalta yksityisoikeudellisoikeudellisen sopimuksen sisällöstä ja siihen liittyvästä, julkisen vallan käyttöä sisältävää päätöstä koskevasta valituksesta jää epäselväksi. Viranomaisvalvonnan näkökulmasta käytäntö on ongelmallinen, ja asiakkaan näkökulmasta oikaisuvaatimusmahdollisuuden puuttuminen vaikuttaa oikeusturvan toteutumiseen ainakin mahdollisen hallinto-oikeuskäsittelyn keston vuoksi.

Hallinto-oikeuden tehtävä on valvoa julkisen vallan käyttöä. Esityksestä ei selkeästi ilmene, kuinka yksityisoikeudellisen sopimussuhteen puitteissa tehtävään päätökseen voitaisiin sisällyttää julkisen vallan käyttöä sisältävä hallintopäätös, ja kuinka hallinto-oikeuden toimivalta muodostuisi. Säännöksestä tulisi selvästi käydä ilmi, mitä lainsäädäntöä muutoksenhakuun sovelletaan. Muutoksenhaku- ja toimivaltasäännökset puuttuvat esityksestä kokonaan.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että kyseisessä pykälässä, joka on otsikoitu ”teknologisten ratkaisujen käyttöönnotosta päättäminen”, puhutaan myös sopimuksesta, johon teknologisten ratkaisujen käyttöönotto on kirjattava. Sopimus on kuitenkin luonteeltaan ja oikeusvaikutuksiltaan erilainen asiakirja kuin päätös, joten sopimuksen näkyminen otsikossa mainitun ”päättämisen” alla saattaa johtaa siihen, että teknologisen ratkaisun käyttöönoton kirjaaminen sopimukseen tapahtuu asiakasta velvoittavammin kuin niin sanotusti normaalissa sopimustilanteessa. Lupa- ja valvontaviraston mukaan sopimus tulisi erottaa päätöksentekoa koskevasta pykälästä joko otsikoinnilla tai muutoin.

Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan kyseinen pykälä jää myös useilta osin epäselväksi sen suhteen, miltä osin pykälä koskee palvelun järjestämistä ja miltä osin palvelun tuottamista. Pykälää tuli selkiyttää myös tältä osin.

Pykälän 3 momentin mukaan palveluntuottajan on säännöllisesti arvioitava 47 a - 47 c §:ssä tarkoitetun teknologisen ratkaisun käytön edellytyksiä asiakkaan palvelussa. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan arviointitehtävän tulisi kuulua hyvinvointialueelle, joka alun perin on arvioinut, että asiakkaan palvelujen toteutuksessa voidaan käyttää teknologisia ratkaisuja. Luonnollisesti palvelua tuottavan yksikön henkilökunnan vastuulle voisi kuulua teknologisen ratkaisun päivittäisen toimivuuden ja sopivuuden arviointi, mutta esimerkiksi teknisen ratkaisun muutos- tai laajentamistarpeen arviointi tulisi säätää viranomaisen tehtäväksi. Yksioikeudellisiin sopimuksiin perustuvassa sosiaalipalvelussa tehtävä tulisi asettaa palveluyksikön vastuuhenkilölle tai palvelua toteuttavalle henkilöstölle, ei palveluntuottajalle.

Pykälän 4 momentissa todetaan, että ”Jos kyse on yksityisestä palveluntuottajasta, toimintayksikön vastaavan johtajan on 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tehtävä teknologisen ratkaisun käyttöönnotosta kirjallinen päätös ja päätös muutoksenhakuohjeineen on annettava tiedoksi asiakkaalle ja hänen lailliselle edustajalleen.” Kyseisen tekstin perusteella jää epäselväksi, tarkoitetaanko yksityisellä

palveluntuottajalla tapausta, jossa asiakas on tehnyt palveluntuottajan kanssa yksityisoikeudellisen sopimuksen, vai myös tapauksia, jossa hyvinvointialue on järjestämisvastuullinen, mutta palvelun tuottaa yksityinen palveluntuottaja. Lisäksi epäselvyyksiä voi aiheuttaa tilanne, jossa asiakas saa palvelusetelin esimerkiksi ympärivuorokautiseen palveluasumiseen, ja jolloin asiakas tekee yksityisoikeudellisen sopimuksen palveluntuottajan kanssa, mutta palvelu sinällään kuuluu hyvinvointialueen järjestämisvastuulle. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan edellä mainittua momenttia olisi syytä selventää edellä mainituilta osin.

Esityksen täydennystä koskevassa perustelutekstissä todetaan, että ”Hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevissa palveluissa teknologisen ratkaisun käytöstä tulisi ilmetä asiakkaalle tehtävästä palvelua koskevasta päätöksestä. Yksityisesti järjestetyissä palveluissa vastaavat tiedot tulisi sisällyttää asiakkaan ja palveluntuottajan väliseen sopimukseen. Momentti ei edellyttäisi erillisen päätöksen tekemistä yksittäisestä teknologisesta ratkaisusta.” Lupa- ja valvontavirastolle jää epäselväksi tarkoitetaanko viimeisellä virkkeellä sitä, että asiakkaan päätökseen olisi kirjattava vain yleisesti, että käytössä on teknologisia ratkaisuja, mutta ei yksityiskohtaisesti sitä, mitä teknologisia ratkaisuja asiakkaan palvelun toteuttamisessa tosiasiallisesti käytetään. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan asiakkaan palvelun toteuttamiseen soveltuvat ratkaisut tulisi eritellä päätöksessä ja esitystä tulisi tarkentaa tältä osin.

Edelleen perusteluissa todetaan, että ”[47 d §:n 2] Momentissa tarkoitettu tilanne muodostaa poikkeuksen siitä lähtökohdasta, jonka mukaan teknologisen ratkaisun käyttö perustuu asiakkaan kanssa tehtävään yksilölliseen arviointiin sekä hänen mielipiteensä selvittämiseen.” Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että esitystä olisi hyvä tarkentaa, sillä edellä mainitusta perustelukohdasta voi jäädä käsitys, että silloin kun asiakas ei itse ymmärrä teknologisen ratkaisun tarkoitusta tai merkitystä, ei asiakkaan kohdalla tarvitsisi tehdä teknologian käyttöönottoon liittyvää yksilöllistä arviointia.

48 § Tekninen laitevalvonta sosiaalihuollon toimintayksiköiden yhteisissä tiloissa

Esityksen 48 §:stä ei selkeästi ilmene, että tekninen laitevalvonta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa olisi sallittua myös yksityisen palveluntuottajan järjestämän, yksityisoikeudellisessa muodossa tuotetun sosiaalipalvelun yhteydessä.

Pykälän 1 momentissa määritellään teknologinen valvonta kohdistumaan toimintayksikön yhteisiin tiloihin. Pykälän 4 momentin mukaan tässä pykälässä tarkoitettua teknistä valvontaa ei saa toteuttaa asiakkaan kodissa, asunnossa tai muissa tiloissa, joiden katsotaan kuuluvan kotirauhan piiriin. Perusteluissa ei tarkenneta mitä tarkoitetaan kotirauhan piiriin kuuluvilla muilla tiloilla. Esityksestä jää epäselväksi voidaanko 48 §:ää soveltaa sosiaalihuollon laitospalvelussa, jossa asiakkaat ovat mahdollisesti ympärivuorokautisesti majoittuvia ja voivat jakaa huoneen toisen asiakkaan kanssa. Myös tilapäistä asumista järjestetään hätämajoitustyyppisesti päihdepalvelujen asiakkaille siten, että asiakkaat jakavat yhteisen huoneen. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan myös sosiaalihuollon laitospalvelun osalta tulisi olla tarkemmin määritelty, missä

tiloissa teknistä laitevalvontaa voidaan suorittaa. Tarkennuksessa olisi hyvä huomioida erityisesti mielenterveys- ja päihde- sekä lastensuojelun palvelut.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista

16 § Asiakassuunnitelma

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö on ottanut kantaa nk. turva-auttamispalvelun järjestämiseen kuntainfossa 8/2022. Kuntainfossa on todettu muun ohella, että *Sosiaalihuoltolain 14 §:n säännös muista palveluista on antanut kunnille mahdollisuuden järjestää myös muita kuin laissa erikseen mainittuja palveluja. Myös hyvinvointialueet voivat järjestää turva-auttamispalvelua sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentin säännöksen nojalla muuna kotona asumista tukevana palveluna.*

Turva-auttamispalvelun määrittely osaksi sosiaalihuoltolain mukaista kotihoitoa asiakasmaksulain 10 e §:ä koskeissa esitöissä, ei Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan täytä lailla säätämisen edellytyksiä. Lupa- ja valvontavirasto pitää epätarkoituksenmukaisena sitä, että asiakasmaksulain esitöissä otetaan kantaa sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaisen kotihoidon palvelun sisältöön. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan, jos kannanotto tulkinnasta halutaan sisällyttää perusteluihin, tulisi se sisällyttää sen lain perusteluihin, jota se koskee. Lisäksi Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että asiakasmaksulain valvonta ei kuulu valvontaviranomaisen toimivaltaan.

Yleistä

Lupa- ja valvontavirasto esittää huolensa siitä, että esityksen täydennyksen perusteluissa, esimerkiksi sivulla 24, todetaan, että ”Esityksen perustuslainmukaisuuden arvioinnissa on otettava huomioon, että esityksen mahdollistamat teknologiset ratkaisut eivät sinänsä rajoita asiakkaan toimintaa, kuten fyysistä liikkumista. -- Vaikka sääntely mahdollistaa teknologisen ratkaisun käyttöönoton myös tilanteessa, jossa asiakas ei kykene muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan asiassa, kyse ei ole varsinaisesta itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta. Asiakkaan toimintavapautta ei rajoiteta eikä hänen käyttäytymistään ohjata tai kontrolloida rajoitustoimenpiteillä ominaisella tavalla.” Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan esimerkiksi asiakkaan paikantamiseen liittyvä teknologia ja siihen liittyvät hälytystoiminnot tarkoittavat sitä, että asiakkaalle on määritelty liikkumiseen tietty alue ja kyseisen aluerajan ylittämisestä aiheutuu hälytys. Jos hälytys aiheuttaa sen, että asiakasta ei päästetä rajatun alueen ulkopuolelle, on kyseessä Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan rajoitustoimenpide. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan kyseistä seuranta- tai paikannusteknologiaa voi verrata kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 42 m §:n mukaiseen valvottuun liikkumiseen, jota kyseiselle asiakasryhmälle pidetään selkeästi rajoitustoimenpiteenä.

Korkein hallinto-oikeus on oikeuskäytännössään (23.2.2026, päätös 474/2026) ottanut kantaa lastensuojelulaitoksen lasten asuinhuoneiden ovien kulunvalvontaan todeten sen merkinneen lailla sääntelemätöntä perusoikeusrajoitusta. Esitykseen tulisi täsmentää perusoikeusrajoituksia koskeva täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus huomioon ottaen, onko yhteisissä tiloissa käytettävä tekninen valvonta mahdollista myös asuinhuoneiden ovissa. Tällöin ei mahdollisesti olisi syytä arvioida 47 c §:n mukaisen päätöksen tekemistä. Esitystä tulisi tarkentaa tältä osin.

Täydennysesitystä edeltävässä hallituksen esityksessä vaikutukset viranomaisvalvontaan on arvioitu seuraavasti: "...teknologian huomioiminen iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksessa, teknologian käytön laajeneminen sekä teknologian käytön yleisten edellytysten varmistaminen edellyttävät nykyiseen verrattuna lisätyötä sekä viranomaisvalvonnalta, palvelujen järjestäjien valvonnalta, että palveluntuottajien ja toimintayksiköiden omaavalvonnalta (s. 62). Lupa- ja valvontavirastolle jää esityksen perusteella epäselväksi, miten on mahdollista arvioida ja varmistaa yleisten edellytysten täyttyminen, kun teknologian käyttöönotto edellyttää yksilökohtaista harkintaa.

Esityksen sivulla 27 todetaan, että "[Teknisen] Yhteyden avaaminen ei ole sidottu tiettyyn ammattiryhmään tai tehtävänimikkeeseen, koska asiakkaan hoivan, huolenpidon tai turvallisuuden kannalta merkityksellisiä tilanteita voi ilmetä kaikkina vuorokaudenaikoina ja niiden arvioiminen edellyttää usein välitöntä reagointia." Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että yksiköissä työskentelee muitakin työntekijöitä, kuin asiakkaan hoitoon ja palveluun osallistuvia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä, ja esittää tarpeen täydentää esitystä siten, että oikeus avata yhteys perustuu sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023, asiakastietolaki) 9 §:n mukaiseen oikeuteen käsitellä asiakas- ja potilastietoja.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että asiakastietolain sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen ja potilasasiakirjojen säilytysaikaa koskevassa liitteessä todetaan, että sosiaalipalveluissa kuvattavat video- ja äänitallenteet saa hävittää, kun käyttötarve on päättynyt, mutta potilastietoa sisältävät hoidon kannalta tarpeelliseksi arvioidut video-, kuva- ja äänitallenteet tulee säilyttää 12 vuotta aineiston tuottamisesta. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan on mahdollista, että esimerkiksi ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, jossa toteutetaan myös terveydenhuollollisia toimenpiteitä, voi edellä mainittuihin tallenteisiin sisältyä myös potilastietoa, jolloin kyseisen tiedon hävittäminen kirjaamisen jälkeen ei olisi mahdollista.

Lupa- ja valvontavirasto esittää yleisenä huomiona ja asiakkaan oikeuksien toteutumisen näkökulmasta myös huolensa siitä, että esimerkiksi muistisairaille asiakkaille ei aina ole saatavilla laillista edustajaa, jolloin asiakkaan mahdollisuus käyttää sosiaalipalvelua koskevaan päätöksentekoon liittyviä oikeussuojakeinojaan on käytännössä olematon. Ristiriitaa aiheuttaa myös se, että esimerkiksi ympärivuorokautiseen palveluasumiseen sijoitutaan usein silloin, kun muistisairaus on edennyt jo pitkälle, ja kuitenkin asiakasta edellytetään tekemään vuokrasopimus. Tilanteissa, jossa asiakkaalla ei ole laillista edustajaa, tulee muistisairas asiakas siis tehneeksi sopimuksen ilman ymmärrystä sopimuksen asettamista oikeuksista tai velvollisuuksista. Tässä valossa on

huolestuttavaa, että edellä mainitussa tilanteessa olevan asiakkaan voidaan katsoa olevan kykenemätön ymmärtämään teknologisten ratkaisujen merkitystä, mutta hänen voidaan katsoa kykenevän tekemään vuokrasopimus.

Lupa- ja valvontavirasto pitää hyvänä, että esitetyissä 47 b ja 47 c §:ien esityksessä todetaan erikseen, että kyseisissä pykälissä mainittuja teknologisia ratkaisuja ei saa käyttää lastensuojelulain nojalla sijoitetun lapsen palveluissa eikä kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain mukaisessa erityishuollossa. Lupa- ja valvontavirastolle herää kuitenkin huoli siitä, että mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden sekä iäkkäiden asiakkaiden oikeus yksityiselämän suojaan voi kaventua, koska viimeksi mainittujen asiakasryhmien osalta asiakkaan tarkkailusta, valvonnasta tai turvallisuuden varmistamiseen liittyvistä toimenpiteistä ei ole vastaavaa erityissäätelyä.

Lisätiedot

Lisätietoja antaa tarvittaessa sosiaalihuollon ylitarkastaja Päivi Vainio, puh. 0295 254 000 (vaihde).

Sosiaali- ja terveysalan osastopäällikkö

Satu Koskela

Sosiaalihuollon ylitarkastaja

Päivi Vainio

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viimeiseltä sivulta ilmenevin tavoin.

Lupa- ja valvontavirasto

Postiosoite: PL 20, 13035 LVV

Puhelinvaihde: 0295 254 000

kirjaamo@lvv.fi | lvv.fi

Tämä asiakirja LVV-U/116945/2026 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LVV-U/116945/2026 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Vainio Päivi A 20.08.2026 14:59

Ratkaisija Koskela Satu 20.08.2026 14:59